

Ten geleide

Gezondheid!

We klinken en drinken op onze gezondheid en drukken een wens uit. We hopen gespaard te blijven van ziekte en kwalen of wensen er althans draaglijk mee te kunnen omgaan. Dat maakt van ‘gezondheid!’, ‘santé!’, ‘cheers!’, ‘salud!’, ‘chinchin!’, ‘prosit!’ een universele uitspraak in vele talen: we wensen elkaar een goede gezondheid.

Die gezondheid hangt van veel factoren af. Hoe langer hoe meer worden we met de neus gedrukt op de gevolgen van de post-industrialisatie, de tijdsdruk en de medische commercie. Luide kritiek is ontstaan op de overheidsaanpak van de heersende malaise, op de steeds weer opduikende uitbuiting, corruptie en desinformatie, op het onverdraaglijke zwijgen dat typerend is voor de gezagscrisis die heerst. Daarnaast is er de technologische omwenteling die leidt tot schermafhankelijkheid en tot angst voor de leegte. We raken systematisch ingesteld op wat niet van tel is, en waar we echt op gesteld zijn, raakt in de verdrukking.

Met het concept van de maakbare mens nemen de mogelijkheden om de mens te bewerken toe. Het is de bedoeling om hem te verbeteren, zowel fysiek als mentaal. Maar we beschikken niet over een term die verwijst naar de aardse mens die zijn bestaan niet uit handen geeft en van artificiële intelligentie (AI) geen noodzaak maakt. Waar het ons aan ontbreekt, is een woord dat aangeeft dat de gewone mens, zonder upgrade, een voorname rol blijft spelen in de toekomstige wereld, en dat hij afhangt van natuurlijke processen waar hij niet boven kan staan. Mijn voorstel is om de metabole mens voor het voetlicht te brengen.

In dit boek gaat mijn interesse uit naar het metabolisme, de stofwisseling van levende wezens. De omzettingsprocessen waar zij deel van uitmaken, omhelzen meer dan wat zich in de onmiddellijkheid laat vaststellen. Het zou een misvatting zijn te menen dat het metabolisme zich beperkt tot het anatomische lichaam. De mens hangt af van natuurlijke processen en ecosystemen die verder reiken dan de menselijke leef sfeer. De metabole mens beseft dat hij is ingebed in een biologische omgeving, in een sociale en culturele context, dat hij deel uitmaakt van een gigantische dynamiek van omzetting. Zijn levenskwaliteit hangt samen met zoveel andere organismen en met het sociale weefsel.

De loskoppeling van hoofd en hart leverde in het verleden een mensbeeld op dat het lichaam onvoldoende in rekening nam. In een tegenbeweging ontstonden een dominante beeldcultuur en de geprezen opstap naar de transhumane mens. De ontmenselijking van dat proces geeft evenwel aanleiding tot het huidige onzekerheidsgevoel. Door de op gang gebrachte angstcultuur zijn we haast niet meer in staat om terug te vallen op de wijsheid van het lichaam. Met de geest boven het lichaam staan was nooit een goede richtlijn voor de menselijke conditie, en dat noopt tot een hertekening van de dualiteit van lichaam en geest. De slotsom is dat we leven van interacties met elkaar en met de omgeving. Deze relationele verbondenheid is de voornaamste bron van energie voor alle levende wezens, maar de heersende tijdsgeschiedenis verhindert ons het belang daarvan in te schatten. Nog steeds probeert 'de mens' zich te verheffen boven de aardse bestaansvoorwaarden. Maar dat is buiten de metabole mens gerekend.